

FINANCOVÁNÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT DĚTÍ A MLÁDEŽE V ČR V LETECH 2004 – 2010

EKONOMICKÁ ANALÝZA

ZPRACOVAL: ING. JAROSLAV ČERNÝ

s využitím studie “Analýza ČRDM – ekonomické aspekty činnosti ČRDM” autorů
Mgr. et Mgr. Michaely Vaněčkové a Ing. Michala Menšíka Ph.D. (Moravská vysoká škola
Olomouc, 2010) a dalších informačních zdrojů

1. Úvod
2. Význam dobrovolné práce s dětmi a mládeží pro společnost
3. Podpora volnočasových aktivit s dětmi a mládeží z veřejných rozpočtů
4. Vývoj veřejné podpory u organizací - členů ČRDM na základě interního průzkumu
5. Příjmy z hazardu jako potencionální zdroj financování mládežnických aktivit
6. Financování srovnatelných aktivit v zemích EU – nástin zaměření případné samostatné studie
7. Přínos dobrovolné práce s dětmi a mládeží pro státní rozpočet a společnost
8. Rentabilita dobrovolné práce
9. Faktická úspora rodin v důsledku dobrovolného provádění volnočasových aktivit s dětmi
10. Globální závěry provedených šetření
11. Literatura

CÍL ANALÝZY

Cílem studie je odpovědět co možná nejpřesněji na následující otázky:

- jaký je společenský přínos dobrovolné práce s dětmi a mládeží,
- jaký objem veřejných prostředků se ročně vynaloží na podporu této činnosti a jak se tato podpora mění v čase,
- jak je poměr investic veřejné správy do sdružení dětí a mládež a naopak ekonomického přínosu dobrovolné práce s dětmi a mládeží.

Soustředíme se proto ve studii na co nejpřesnější zdokumentování stávajícího stavu a podchycení trendů a závislostí.

POUŽITÉ ZDROJE A KVALITA DAT

Snahou autorského týmu bylo používat data z dostupných zdrojů (v těchto případech jsou použité zdroje vždy uvedeny). V omezené míře musel autorský kolektiv přistoupit i k vlastnímu sběru primárních dat. Vzhledem k tomu, že sběru dat o financování dobrovolné práce s dětmi a mládeží se v České republice nikdo konzistentně a dlouhodobě nevěnoval, nebyla pro studii k dispozici data v časově i teritoriálně homogenní formě. Tento stav si vynutil řadu zjednodušení a zejména práci s agregovanými údaji. Přesto použitá metodika konzultovaná se státní správou zajišťuje, že výsledky studie jsou na národní úrovni vypovídající a lze s nimi pro účely deklarované v úvodu studie pracovat.

Cílem autorského týmu tedy bylo postupovat co nejtransparentněji, tj. přesně popsat použité zdroje, jasně pojmenovat zjednodušení, ke kterým došlo a jevy, od kterých bylo vědomě abstrahováno. Autoři se rovněž snažili kvantifikovat nebo alespoň komentovat možné odchylky způsobené nutným zjednodušením.

AUTORSKÝ TÝM

Hlavním zpracovatelem analýzy je Ing. Jaroslav Černý (ČRDM).

Členy autorského týmu byli dále:

Jan Kocourek, náměstek MŠMT pro oblast mládeže a sportu

Mgr. Michal Urban, ředitel odboru pro mládež MŠMT

Eva Hampejsová, odbor pro mládež MŠMT

Ing. Aleš Sedláček, předseda ČRDM

Pavel Trantina, člen EHSV a bývalý předseda ČRDM

Oponenty analýzy byli:

doc. Ing. Jiří Novotný, CSc., Podnikohospodářská fakulta VŠE

Podle výzkumů by si lidé ve shodě s odborníky u nás přáli, aby děti a mládež měli především těchto pět vlastností (nazývaných Big Five): **intelligence, svědomitost, otevřenost, citová stabilita a přátelskost**. A pak by k tomu ještě přidali zejména **poctivost, sebeovládání, zvědavost, chuť do učení a touhu poznávat nové, snášenlivost, slušnost a snahu pomáhat druhým** (výzkum CVVM 2005).

Rozhodující vliv na vývoj člověka v tomto směru má rodina. Rukopis rodiny je zásadní i pro tvář života mladého člověka. Všichni také uznávají, že proto náleží rodičům ohledně jejich dětí rozhodující práva i odpovědnost. A stejně tak skoro všichni uznávají, že rodičům musí v jejich náročném poslání pomáhat celá společnost. Navíc v nedávném výzkumu čeští rodiče za největší starost v souvislosti s vlastními dětmi uvedli nedostatek času (2/3 jako hlavní problém).

V českých poměrech byla vždy významným partnerem rodičů škola. Je docela typické, že mezi těmi, kteří se u svých žáků a studentů těší vyšší důvěře, výrazně převažují učitelé, kteří se dětem a mladým lidem věnují i mimo školní vyučování – jako vedoucí kroužků, spolupracovníci domů dětí a mládeže, oddíloví vedoucí v občanských sdruženích. Tedy ti, kteří jsou aspoň „jednou nohou“ právě v té oblasti výchovy a vzdělávání, která tvoří jejich jakýsi „třetí pilíř“ – neformální a zájmové vzdělávání.

V oblasti neformálního vzdělávání, poskytovaného sdruženími dětí a mládeže jde doslova o „armádu“ desetitisíců dobrovolníků, kteří se týden co týden mnoho hodin věnují statisícům dětí a dospívajících. Nezřídka jsou to právě oni, kteří se pro ně stávají celoživotními vzory a kteří kolikrát nejen pomáhají rodině a škole, ale i „suplují“ či doplňují za ně to, co rodina či škola nezvládají.

Neziskové organizace, které se zabývají dětmi a mládeží, poskytují nezbytné doplnění školských zařízení pro zájmové vzdělávání a volný čas (středisek volného času či domů dětí a mládeže). Jejich jedinečný přínos je zejména v tom, že poskytují dětem a mladým lidem dlouhodobé zázemí silných osobních vazeb. Mnohé z nich je pak provázejí celým životem. Díky tomu také v řadě sdružení nejde jen o „náplň volného času“, ale o skutečnou dlouhodobou výchovnou formaci celé bytosti dítěte či dospívajícího.

Život v dobrém oddílu představuje pro mnohé nejen pět, osm či dvanáct let strávených mezi skvělou partou kamarádů, ale celoživotní nasměrování vycházející z pevného a dobře reflektovaného hodnotového základu i řady dovedností a znalostí velmi cenných pro orientaci v současném složitém světě. Jednou z nejdůležitějších zkušeností, které se mladí lidé v těchto sdruženích učí, je zážitek toho, že ty nejcennější skutečnosti v lidském životě se nedají zaplatit – a že „zadarmo“ vůbec neznamená „bezcné“.

Zde je třeba doplnit, že občanských sdružení, která se prvořadě zabývají výchovou a vzděláváním dětí a mládeže a současně mají větší než zcela místní dosah, je u nás kolem 650. Jejich reprezentativní platformou, sdružující více než 100 těch nejzásadnějších, je Česká rada dětí a mládeže.¹

Co vše dobrovolná práce s dětmi a mládeží ve sdruženích společnosti přináší?

1. Pokud bychom začali materiálně, poskytují sdružení dětí a mládeže rodičům „hlídání“ jejich potomků ve volném čase, a to navíc v bezpečném prostředí dobré „party“ vrstevníků. To je však jen „vulgární“ základ. Aktivita během tohoto času mají totiž výrazný výchovný a vzdělávací potenciál.
2. Toto „neformální vzdělávání“, doplňující formální školní vzdělávání, je dobrovolné, záměrné, logicky strukturované, umožňuje učení se praktickou činností v prostředí vrstevníků za podpory dospělých. Děti a mladí lidé si při něm vyzkouší praktickou aplikaci poznatků naučených ve škole. Učí se ze zkušenosti, mohou dělat chyby, aniž by se báli

¹ www.crdm.cz

postihu, protože i to je důležitou součástí učení. Mladí lidé získávají cenné „měkké kompetence“, tolik potřebné v dnešním světě, týkající se zejména tvořivosti, týmové spolupráce, řešení problémů, jazykových dovedností, multikulturního povědomí, empatie a smyslu pro vlastní iniciativu a zodpovědnost. Nezřídka pro ně mimoškolní činnost vyústí k nasměrování budoucího profesního rozvoje.

3. Mimoškolní aktivity ve sdruženích dětí a mládeže nabízejí alternativu pasivnímu a konzumnímu způsobu života, udržují zdravý životní styl prostřednictvím pohybu a pobytu na čerstvém vzduchu – ať již na víkendových akcích či letních (a mnohdy i zimních) táborech a dalších aktivitách v přírodě.
4. Prostředí sdružení dětí a mládeže přispívá k vytváření sociálních vazeb, socializaci jedince do společnosti.
5. Kromě „měkkých kompetencí“ získávají mladí lidé i kompetence odborné, a pokud vytrvají déle i jako dobrovolníci, mohou je rozvinout do takové úrovně, že získají kvalifikace srovnatelné s výsledky formálního středoškolského či vysokoškolského vzdělávání. Přinášejí tedy přidanou hodnotu pro zaměstnavatele.²
6. Tyto aktivity přispívají k prevenci kriminality, představují výraznou protialkoholní a jinou primární protidrogovou prevenci a tedy šetří prostředky, které by bylo nutné vynaložit na řešení zmíněných problémů.

Stát se prostřednictvím Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na léta 2007-13 zavázal „Podporovat činnost NNO dětí a mládeže a NNO, které s dětmi a mládeží pracují. Prostřednictvím dotačních programů motivovat uvedené subjekty ke kvalitní náplni volnočasových aktivit pro děti a mládež.“ MŠMT na základě toho vyhláší „Programy státní podpory pro nestátní neziskové organizace dětí a mládeže“. Do těchto programů podávají NNO každoročně své projekty zaměřené na podporu a rozvoj své vlastní činnosti a další aktivity určené široké veřejnosti. MŠMT tyto projekty posuzuje a podle jejich kvality je finančně podporuje (viz další kapitoly analýzy).

Na sdružení dětí a mládeže však nelze v žádném případě nazírat jako na prosté příjemce veřejných prostředků. Tato sdružení generují značné hodnoty prostřednictvím dobrovolné práce. V důsledku existence dobrovolné práce dochází ke značným úsporám na straně zákonných zástupců dětí a ke zvýšení jejich kupní síly, což druhotně kladně posiluje rozvoj ekonomiky. Dobrovolná práce vedoucích současně šetří také prostředky veřejných rozpočtů. Ačkoliv dobrovolníci vytvářejí značné hodnoty, vzdávají se své mzdy, tzn. na tuto „mzdu“ nejsou obecně žádány žádné prostředky z veřejných rozpočtů.

Výpočty jasně dokládají (viz dále), že relace mezi vstupy (podpora z veřejných rozpočtů) a výstupy (dobrovolná práce oceněná průměrnou mzdou) jsou několikanásobně vyšší, než je tomu v komerčním sektoru. Tato efektivnost je rok od roku vyšší, neboť veřejná podpora se prakticky nemění a průměrná mzda roste.

Objem dobrovolné práce vytvořený jen v rámci sdružení ČRD se v letech 2004 – 2007 pohyboval zhruba na dvojnásobku přijaté podpory pro veškeré volnočasové aktivity dětí v rámci NNO, v letech 2008 – 2010 je to už cca trojnásobek. Znamená to, že členové ČRD vytvářejí vyšší hodnotu, než všechny NNO v ČR spotřebují.

² O tom více Klíčová aktivita 6 – Uznávání neformálního vzdělávání v projektu Klíče pro život (www.kliceprozivot.cz)

Podporu členských sdružení ČRD M je třeba chápat v kontextu celkové podpory volnočasových aktivit dětí a mládeže v rámci nevládních neziskových organizací. Centrum pro výzkum neziskového sektoru v Brně sestavuje na základě zadání od Rady vlády pro NNO každoročně materiál „Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů“ (dále „Rozbor NNO“) . Je nutno zdůraznit, že do tohoto průzkumu nejsou zahrnovány veškeré tzv. neziskové organizace, ale jen ty, jež Rada vlády pro NNO tímto termínem označuje, tj. občanská sdružení a jejich organizační jednotky, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy. Hlavní nedostatky tohoto informačního zdroje jsou zejména:

- teprve od roku 2007 včetně jsou sledovány dotace na obecní úrovni (zahrnuje i dotace z měst)
- teprve od roku 2007 je používáno na všech úrovních jednotné „odvětvové třídění rozpočtové skladby“, kde se již přímo vyskytuje dotační titul „zájmová a další volnočasová činnost pro děti a mládež“ – dále „výdaje na D + M“ (Pozn: Klasifikace funkce vládních institucí CZ – COFOG a Klasifikace činností vykonávaných NNO - ICNPO používané do r. 2006 tuto položku neobsahovaly).
- relativní neaktuálnost informací – materiál, jakkoliv užitečný, bývá vzat na vědomí vládou vždy až zkraye přespříštího roku, tj. veškeré údaje pro rok 2010 musely být i pro účely této studie dopočítány, stejně jako výdaje na D + M za rok 2004 – 2006.

Z důvodu srovnatelnosti s interním průzkumem v rámci ČRD M bylo nutno vzít do úvahy údaje za období 2004 – 2010, a to v obdobné struktuře jako byl prováděn interní průzkum ČRD M:

Tabulka 1: Vývoj podpory pro NNO z veřejných rozpočtů celkem (mil. Kč)

Dotace pro NNO celkem	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Státní rozpočet celkem, z toho	4 350	3 509	5 569	6 600	6 311	5 701	5 432
<i>MŠMT</i>	1 791	1 765	2 051	2 046	1 469	1 307	1 283
<i>z toho ostatní ministerstva</i>	2 559	1 744	3 518	4 554	4 842	4 394	4 149
kraje vč.Prahy	996	1 413	1 931	1 094	1 483	1 578	1 759
obce				3 165	3 731	2 672	2 696
státní fondy				300	179	225	160
Veřejné rozpočty celkem				11 159	11 704	10 176	10 047

Tabulka 2: Podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže v rámci veřejných rozpočtů (tis. Kč)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	variační koef.
Státní rozpočet - nominálně	206 194	214 359	220 741	251 022	208 540	195 141	177 155	10%
<i>z toho MŠMT</i>	206 194	214 359	220 741	219 657	208 540	183 343	177 155	8%
<i>z toho ostatní ministerstva</i>				31 365		11 798		
kraje ³	37 457	37 457	36 659	35 477	40 498	41 766	41 167	6%
obce ³	55 549	55 549	86 165	84 728	87 540	95 862	107 176	22%
Veřejné rozpočty celkem	299 200	307 365	343 565	371 227	336 578	332 769	325 498	5%
% z rozpočtu MŠMT	11,5%	12,1%	10,8%	10,7%	14,2%	14,0%	13,8%	
% z veřejných rozpočtů				3,3%	2,9%	3,3%	3,2%	

Potřebné údaje pro tento rozbor, které v „Rozboru NNO“ chybí, by bylo možno teoreticky doplnit přímo z centrálních informačních databází, s odvoláním na Zák. č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, konkrétně:

- Centrální evidence dotací ze státního rozpočtu IS CEDR + databáze jednotlivých kapitol státního rozpočtu
- Databáze vedené jednotlivými kraji (pro granty a dotace z krajů)
- Automatizovaný rozpočtový informační systém ARIS (pro obecní rozpočty).

Vzhledem ke značně omezenému časovému prostoru pro vypracování této studie však autor této možnosti využít nemohl. Nicméně i přes chybějící údaje, resp. přes nutnost dopočítávání některých hodnot pomocí statistických metod se domníváme, že lze spolehlivě vystihnout základní trendy.

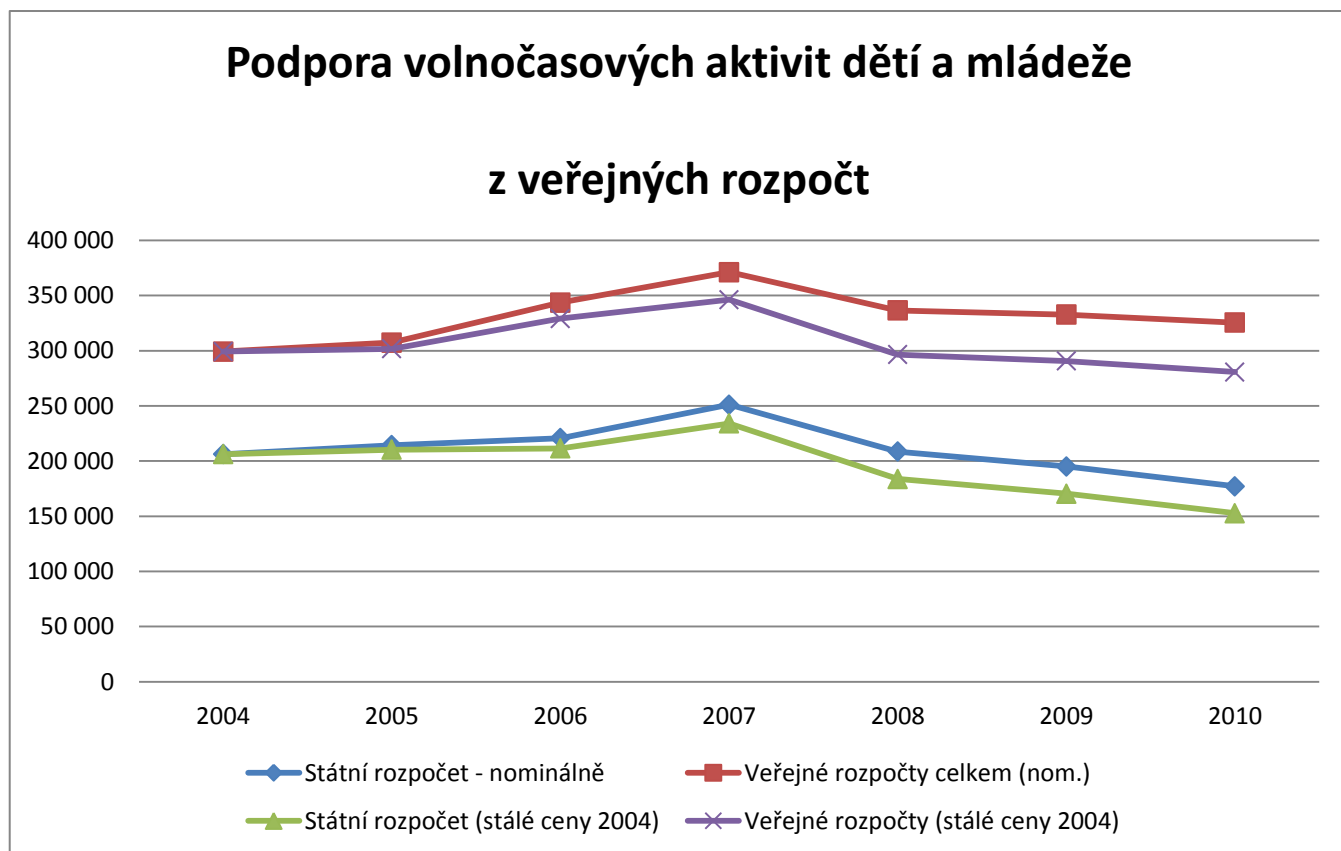
Na první pohled se může jevit podpora aktivit D + M jevit jako relativně stabilizovaná, pokud bychom vzali v úvahu jen relace mezi podporou D + M a veřejnými rozpočty celkem (% z MŠMT se pohybuje od 11,5% do 13,8% a má navíc vzrůstající trend, podpora z veřejných rozpočtů za dostupné roky činí vždy přes 3%). Jistá variabilita zdrojů ze státního rozpočtu v rámci jednotlivých let (var. koef. = 10%) je kompenzována ostatními veřejnými zdroji do té míry, že variabilita celkových veřejných rozpočtů končí na poloviční úrovni (var. koef. = 5%).

Při podrobnějším zkoumání však zjistíme, že podpora ze strany MŠMT vzrůstá pouze do r. 2007, poté nastává pokles a její výše v posledním roce nedosahuje ani hodnoty roku 2004, a to ani v nominálním vyjádření! Klesající výše podpory ze strany MŠMT je do určité míry kompenzována podporou ze strany obcí, obecní podporu lze však hodnotit jako nestabilní, a tudíž velmi nespolehlivý zdroj (variační koeficient 22% znamená, že směrodatná odchylka činí přes pětinu ze střední hodnoty

³ údaje za 2004 – 2006 byly poměrně dopočítány

podpory). Vezmeme – li navíc v úvahu inflaci, pak soustavně klesá reálná podpora jak ze strany MŠMT, tak z pohledu všech veřejných rozpočtů (!).

Výsledky uvedeného rozboru jsou shrnuty do grafu:

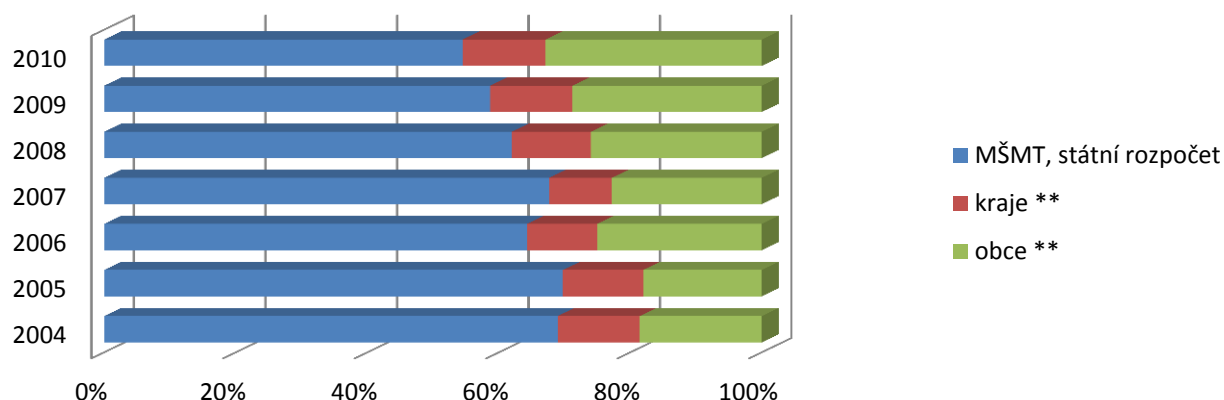
Graf 1: Podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže z veřejných rozpočtů

Pokud se dále zaměříme na vývoj procentního zastoupení jednotlivých veřejných rozpočtů, tak je zřejmé, že v rozmezí zkoumaných let se podílelo MŠMT a ostatní ministerstva na financování D + M téměř dvěma třetinami, ovšem jeho podíl každoročně klesá. Klesající podíl MŠMT je částečně kompenzován vzrůstajícím podílem obcí. Podíl krajů lze hodnotit jako celkem stabilní, ovšem jde o okrajový zdroj financování. Tyto skutečnosti jsou patrné z dále uvedené tabulky a grafu:

Tabulka 3: podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže - v % z celkové podpory

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Celkem
MŠMT, státní rozpočet	68,9%	69,7%	64,3%	67,6%	62,0%	58,6%	54,4%	63,7%
kraje **	12,5%	12,2%	10,7%	9,6%	12,0%	12,6%	12,6%	11,7%
obce **	18,6%	18,1%	25,1%	22,8%	26,0%	28,8%	32,9%	24,6%
Veřejné rozpočty celkem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

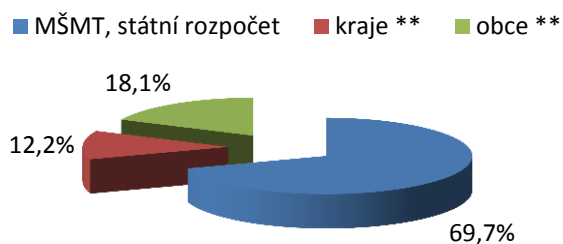
Procentní zastoupení jednotlivých veřejných rozpočtů

Graf 2: Procentní zastoupení jednotlivých veřejných rozpočtů

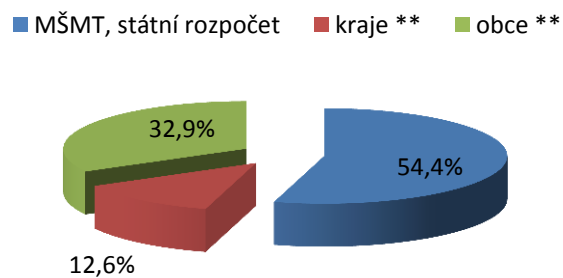
Nejvýraznější změna podílů financování je pak patrná mezi roky 2005 a 2010:

Procentní zastoupení veřejných rozpočtů - rok 2005

Graf 3: Procentní zastoupení veřejných rozpočtů - rok 2005

Procentní zastoupení veřejných rozpočtů - rok 2010

Graf 4: Procentní zastoupení veřejných rozpočtů - rok 2010

Dosud jsme zkoumali pouze vývoj výdajů na D + M s ohledem na celkový vývoj dotací pro NNO. Tento pohled je nezbytné doplnit pohledem makroekonomickým, tj. srovnáním vývoje podpory pro D + M s vývojem makroekonomických veličin (HDP, průměrná mzda, výdaje státního rozpočtu celkem, skupiny výdajů SR atd.):

Tabulka 4: vývoj vybraných makroekonomických veličin

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kumulativní míra inflace (bazický index 2004)	1,000	1,019	1,044	1,072	1,135	1,145	1,160
Průměrná mzda - oblast vzdělávání (Kč / měs)	16 343	18 762	20 008	21 225	22 233	23 458	23 113
HDP (mld Kč)	2 817,36	2 994,40	3 220,26	3 535,46	3 689,00	3 625,87	3 667,60
výdaje SR celkem (mld Kč)	862,89	922,80	1 020,64	1 092,28	1 083,94	1 167,01	1 156,79
Tělovýchova a zájmová činnost (mil. Kč)	3 517,00	3 576,00	5 073,00	4 802,00	4 333,00	3 466,00	3 505,89
Bazické indexy							
Průměrná mzda ve vzdělávání	1	1,148	1,224	1,299	1,360	1,435	1,414
HDP	1	1,063	1,143	1,255	1,309	1,287	1,302
výdaje SR celkem	1	1,069	1,183	1,266	1,256	1,352	1,341
Tělovýchova a zájmová činnost	1	1,017	1,419	0,947	0,902	0,800	1,012

Průměrná mzda vykazuje ze všech veličin nejprudší vývoj neboť je též ovlivněna různými politickými tlaky a přímo nevypovídá o vývoji ekonomiky. Z toho důvodu jí můžeme z dalších úvah vyloučit s cílem provést srovnání vývoje v konzervativnějším duchu.

Činnost ČRDM a jejích členských sdružení a dále i obdobných sdružení D + M stojících mimo ČRDM je hrazena v rámci státního rozpočtu ve výdajové skupině 3 – služby pro obyvatelstvo. Zde se vyskytuje podskupina „tělovýchova a zájmová činnost“ zahrnující oddíly 341 – tělovýchova a 342 – zájmová činnost a rekreace. Výše výdajů v této podskupině značně kolísá (ve zkoumaném období od 3,466 mil. v roce 2009 do 5,073 tis. v roce 2006). Dominantní položkou v uvedené podskupině je právě podpora tělovýchovy, z oblasti podpory D + M sem patří i výstavba různých hřišť, zábavních parků, klubových zařízení dospělých apod., financování příspěvkově hrazených domů mládeže, tedy řada poměrně nesourodých položek. Tedy ani tuto veličinu nebudeme pro další porovnání uvažovat.

Z výše uvedeného vyplývá, že jako dostatečně průkazné autor považuje pro zkoumání makroekonomických relací vzít v úvahu dvě veličiny, a to:

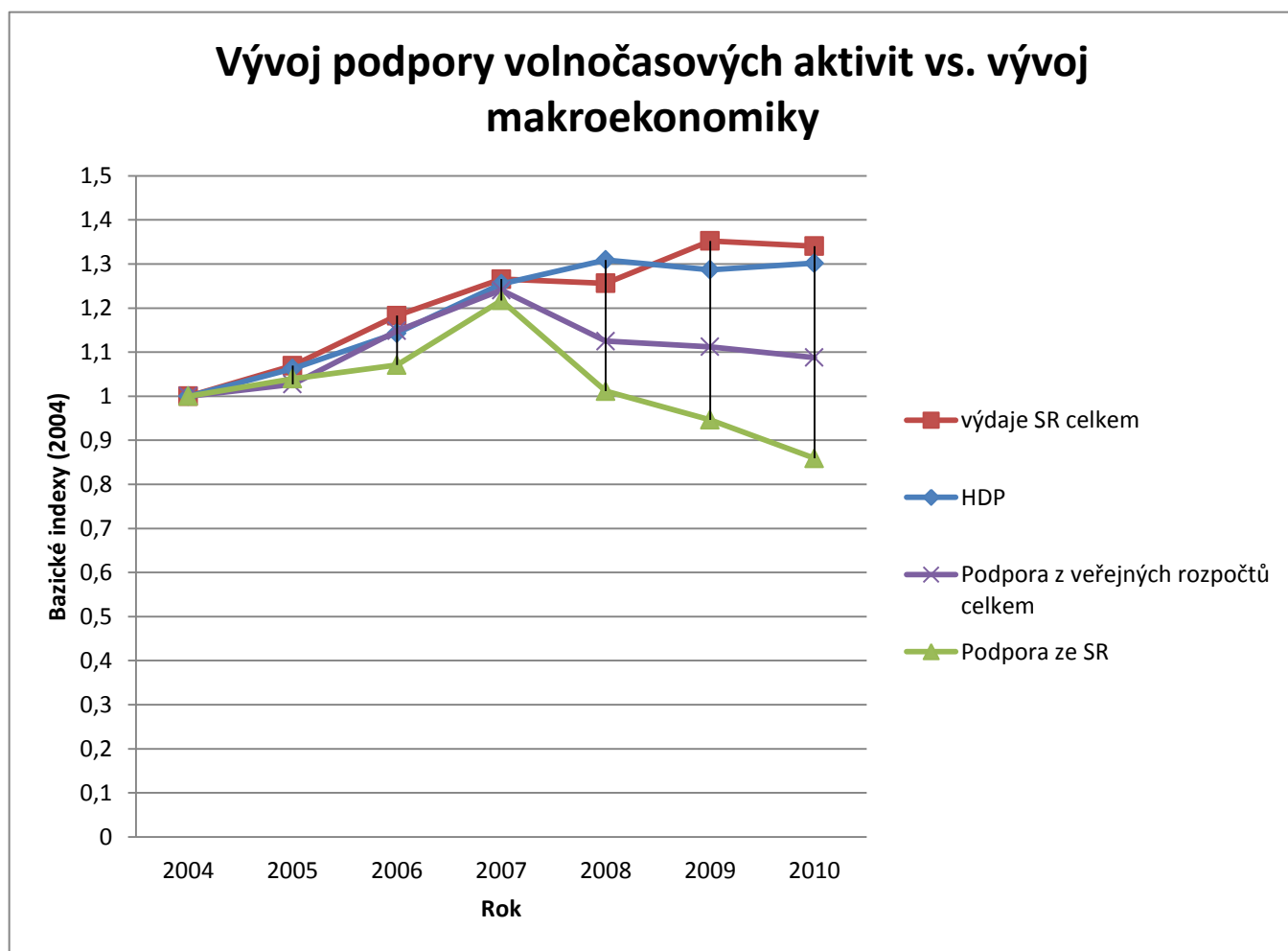
- vývoj hrubého domácího produktu
- vývoj výdajů státního rozpočtu celkem.

Samotná podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže z veřejných rozpočtů měřená bazickými indexy se v návaznosti na tab. č. 2 vyvíjela takto:

Tabulka 5: Vývoj podpory volnočasových aktivit D + M z veřejných rozpočtů

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Podpora ze SR	1	1,040	1,071	1,217	1,011	0,946	0,859
Podpora z veřejných rozpočtů celkem	1	1,027	1,148	1,241	1,125	1,112	1,088

Porovnání vývoje makroekonomiky a veřejné podpory D + M je shrnuto v následujícím grafu:

Graf 5: Vývoj podpory volnočasových aktivit vs. vývoj makroekonomiky

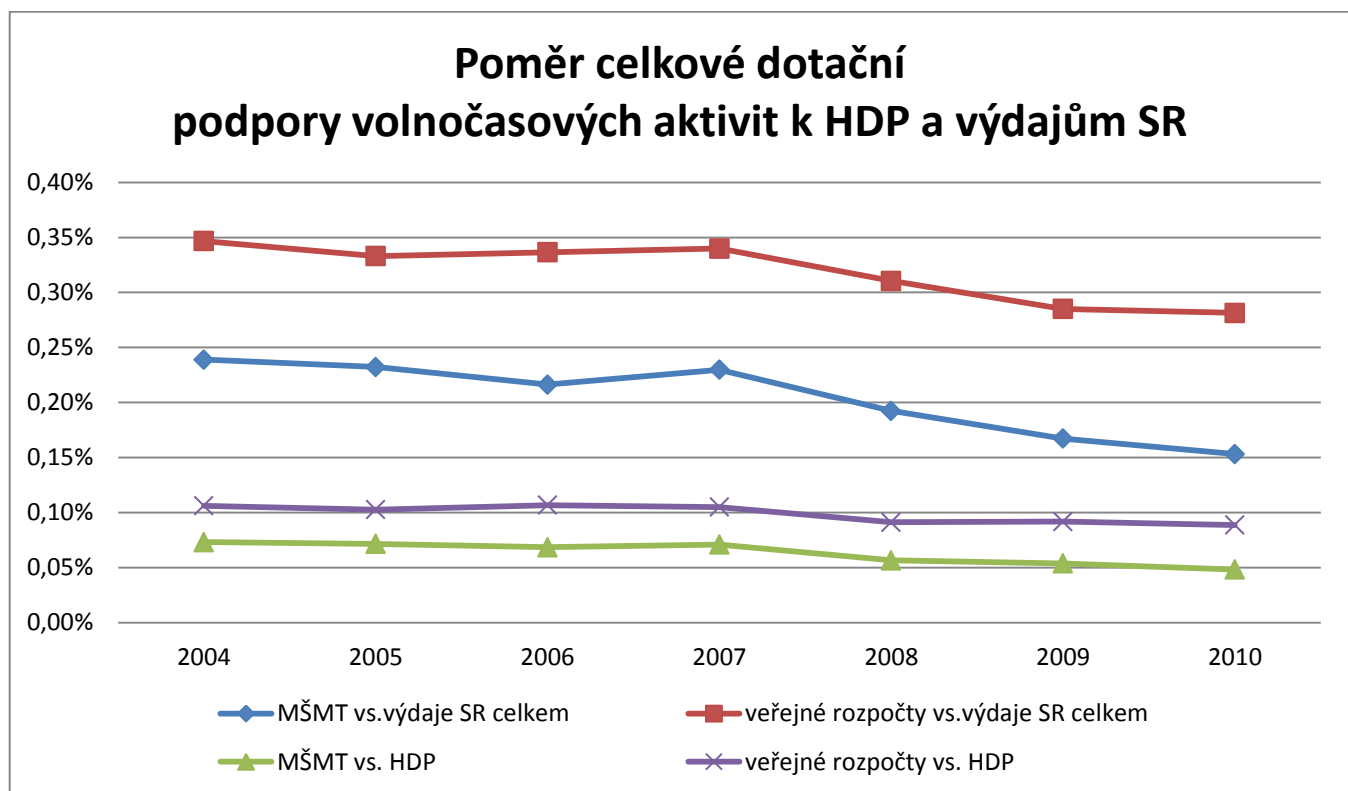
Není třeba zvláště zdůrazňovat, do jaké míry zaostává tempo růstu podpory D + M za tempem růstu ekonomiky. Dramatické je přitom zvláště zaostávání růstu podpory z MŠMT, resp. ze státního rozpočtu.

Jiným, ještě názornějším vyjádřením této skutečnosti je klesající podíl výdajů na D + M k výdajům SR celkem, resp. k HDP celkem. Podíly jsou vyjádřeny v promile:

Tabulka 6: Poměry výdajů na volný čas D + M z veřejných rozpočtů

a) k výdajům státního rozpočtu	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
MŠMT vs.výdaje SR celkem	0,2390%	0,2323%	0,2163%	0,2298%	0,1924%	0,1672%	0,1531%
veřejné rozpočty vs.výdaje SR celkem	0,3467%	0,3331%	0,3366%	0,3399%	0,3105%	0,2851%	0,2814%
b) k HDP	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
MŠMT vs. HDP	0,0732%	0,0716%	0,0685%	0,0710%	0,0565%	0,0538%	0,0483%
veřejné rozpočty vs. HDP	0,1062%	0,1026%	0,1067%	0,1050%	0,0912%	0,0918%	0,0887%

Výsledky jsou opět shrnuty do názorného grafického vyjádření:

Graf 6: Poměr celkové dotační podpory volnočasových aktivit k HDP a výdajům SR

V roce 2010 proběhl v rámci členských sdružení ČRDM interní dotazníkový průzkum. Pečlivě připravený dotazník byl prostřednictvím vrcholového orgánu ČRDM přes ústředí jednotlivých členských organizací distribuován až k základním jednotkám sdružení. Jeho otázky se týkaly zejména následujících oblastí:

- jak se v letech 2004 – 2009 vyvíjela podpora členských sdružení ze strany MŠMT, krajů, obcí a ostatních veřejných zdrojů (EU fondy, grantové agentury, nadační subjekty)
- věková struktura členů základních jednotek
- průměrný počet aktivních dospělých (nad 18 let) v základních jednotkách
- kolik hodin týdně věnuje každý z aktivních dospělých na běžnou činnost
- kolik tzv. víkendovek se za rok pořádá, kolik hodin zaberou
- kolik aktivních dospělých a dětí na víkendovky jezdí.

Relevantní odpovědi dorazily celkem od 11 sdružení. Návratnost dotazníků pokryla celkově 30% - 40% základního souboru, tj. členské základny ČRDM (měřeno individuálními členy – fyzickými osobami), což je z metodologického pohledu více než dostačující vzorek ke zkoumání a vyvození závěrů. Následné statistické zpracování a vyhodnocení provedli pracovníci soukromé Moravské vysoké školy Olomouc, o. p. s., Ing. Michal Menšík, Ph.D. a Mgr. et Mgr. Michaela Vaněčková.

Širšími cíli provedeného šetření a následné analýzy bylo zejména:

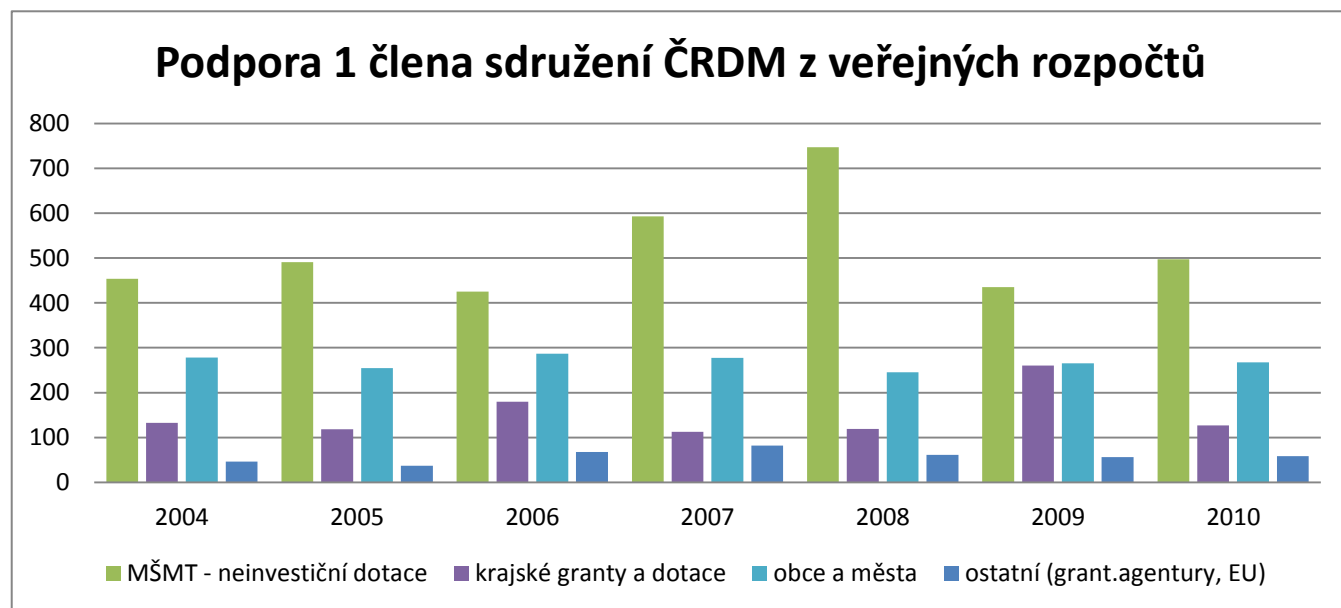
- zhodnotit vývoj a stabilitu podpory ze strany MŠMT, krajů a ostatních orgánů v přepočtu na 1 člena sdružení ČRDM, a to z absolutního i relativního pohledu
- zhodnotit vývoj podpory členů ČRDM ve vztahu k vývoji rozpočtové kapitoly „Oblast pro mládež“ MŠMT
- vymezit některé netradiční pohledy na prospěch, který sdružení ČRDM přináší svým členům i nečlenům (např. zákonným zástupcům členů)
- určit vhodné hodnotové charakteristiky nutné pro vyjádření tohoto prospěchu
- sestavit rozšířený pohled na ekonomickou realitu sdružení a nabídnout managementu příslušných sdružení trochu jiný pohled na jimi prováděnou činnost než na jaký byli dosud zvyklí.
- poskytnout nový makroekonomický pohled na sdružení jako na jistý sektor národního hospodářství, tj. rozšířit běžné pojetí otázky „jak byly utráceny peníze z veřejných prostředků“ o otázku „a co za tyto prostředky bylo získáno, čeho bylo dosaženo“.

V této kapitole částečně využijeme pouze zjištěné výsledky ze zkoumání dotační podpory členů ČRDM za roky 2004 – 2009. Ostatní poznatky – opět po zdůvodnitelných korekcích autora – jsou přiměřeně použity v následujících kapitolách. Veškeré údaje získané interním průzkumem a následnou analýzou bylo dále nutno kvalifikovaně doplnit o skutečný, resp. předpokládaný údaj za rok 2010, protože tento rok do šetření zahrnut nebyl.

Podpora z veřejných rozpočtů v přepočtu na 1 člena ČRDM se v letech 2004 – 2010 v nominálním vyjádření vyvíjela takto:

Tabulka 7: vývoj podpory z veřejných rozpočtů na 1 člena sdružení ČRDM a rok – nominálně (v Kč)

Finanční zdroj	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
MŠMT - neinvestiční dotace	453,76	491,07	425,08	592,60	746,84	435,01	497,04
krajské granty a dotace	132,71	118,19	179,93	112,46	119,17	260,08	126,94
obce a města	277,95	254,70	286,47	277,11	245,46	265,01	267,78
ostatní (grant.agentury, EU)	46,47	36,84	67,69	81,78	61,45	56,30	58,42
Celkem	910,89	900,80	959,17	1 063,95	1 172,92	1 016,40	950,18
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet členů ČRDM	201 582	203 490	200 537	202 880	208 941	211 016	218 989

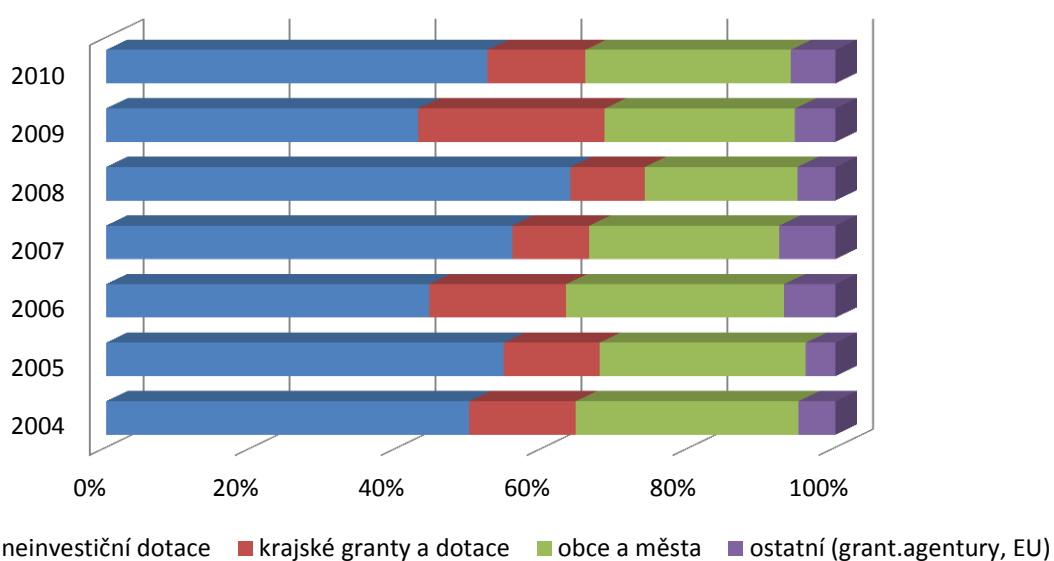
Graf 7: Podpora 1 člena sdružení ČRDM z veřejných rozpočtů

V procentním vyjádření se podpora z veřejných rozpočtů v přepočtu na 1 člena ČRDM vyvíjela takto:

Tabulka 8: vývoj podpory z veřejných rozpočtů na 1 člena sdružení ČRDM v % z celk. podpory

Finanční zdroj	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
MŠMT - neinvestiční dotace	49,8%	54,5%	44,3%	55,7%	63,7%	42,8%	52,3%
krajské granty a dotace	14,6%	13,1%	18,8%	10,6%	10,2%	25,6%	13,4%
obce a města	30,5%	28,3%	29,9%	26,0%	20,9%	26,1%	28,2%
ostatní (grant.agentury, EU)	5,1%	4,1%	7,1%	7,7%	5,2%	5,5%	6,1%
Celkem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Procentní zastoupení jednotlivých veřejných rozpočtů

Graf 8: Procentní zastoupení jednotlivých veřejných rozpočtů

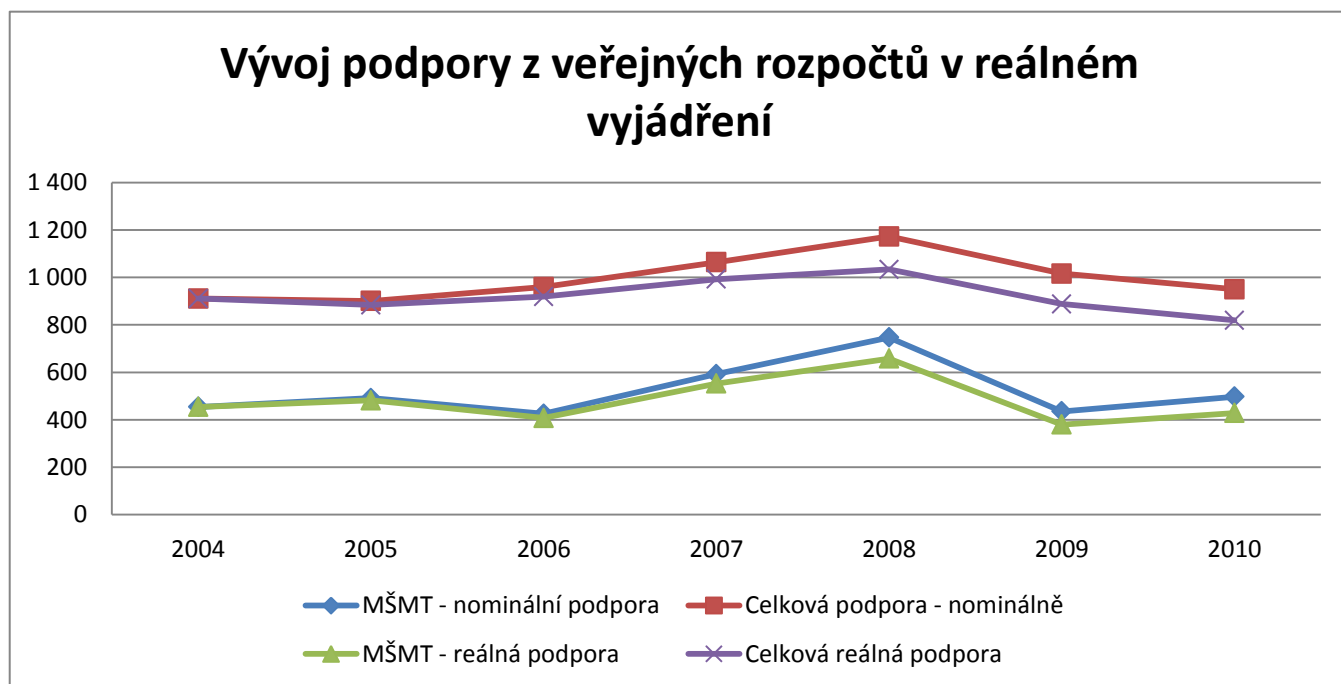
Z tabulek č. 7 a 8 a navazujících grafů je patrné, že podpora ze strany MŠMT značně kolísá. Ve srovnání s financováním D + M z veřejných rozpočtů (tab. č. 2) pak podpora členů ČRDM dosahuje zhruba dvojnásobných hodnot variability – např. hodnota variačního koeficientu 20% pro podporu z MŠMT znamená, že průměrná odchylka činila v jednu pětinu od celkové výše podpory(!). V případě krajských rozpočtů činí tato průměrná odchylka dokonce skoro jednu čtvrtinu od celkové výše podpory (!!). Stejně vysokou variabilitu pak vykazují ostatní zdroje (23%), vzhledem k jejich doplňkovému charakteru však není třeba tuto skutečnost považovat za příliš znepokojující. Naopak, ze nejstabilnějšího zdroje lze považovat městské a obecní rozpočty (var.koef.=5%), ty se však v kontextu sedmiletého vývoje na celkovém financování nepodílejí ani jednou třetinou.

Z hlediska celkové výše podpory je patrné, že úbytek zdrojů z MŠMT není dostatečně kompenzován krajskými či obecními rozpočty. Např. skokové zvýšení krajské podpory v r. 2009 dokládá pouze jednorázovou vyšší úspěšnost členů ČRDM při podávání žádostí o dotace a granty neboť vůbec nekoresponduje s vývojem celkové krajské podpory pro D + M dle tab. 2. Proto ani při extrapolaci roku 2010 není s tímto skokem počítáno.

Ještě zřetelnější je negativní vývoj podpory na člena ČRDM tehdy, očistíme-li tento vývoj o vliv inflace. Strmý pokles podpory ze strany MŠMT a potažmo i celkové podpory nastává v roce 2009, avšak nelze předpokládat, že je to konečný stav. V reálném pojetí poklesla celková podpora během sedmi let o 90 Kč na člena a rok a ani celková podpora ze strany MŠMT nezůstala na stejné úrovni:

Tabulka 9: vývoj podpory z veřejných rozpočtů na 1 člena sdružení ČRDM a rok – očištěno o vliv inflace

Ukazatel	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
MŠMT - nominální podpora	453,76	491,07	425,08	592,60	746,84	435,01	497,04
Celková podpora - nominálně	910,89	900,80	959,17	1 063,95	1 172,92	1 016,40	950,18
Roční míra inflace (ČSÚ)	2,80%	1,90%	2,50%	2,80%	6,30%	1,00%	1,50%
Kumulativní míra inflace	100,00%	101,90%	104,40%	107,20%	113,50%	114,50%	116,00%
MŠMT - reálná podpora	453,76	481,91	407,16	552,80	658,01	379,92	428,48
Celková reálná podpora	910,89	884,00	918,75	992,49	1 033,41	887,69	819,12

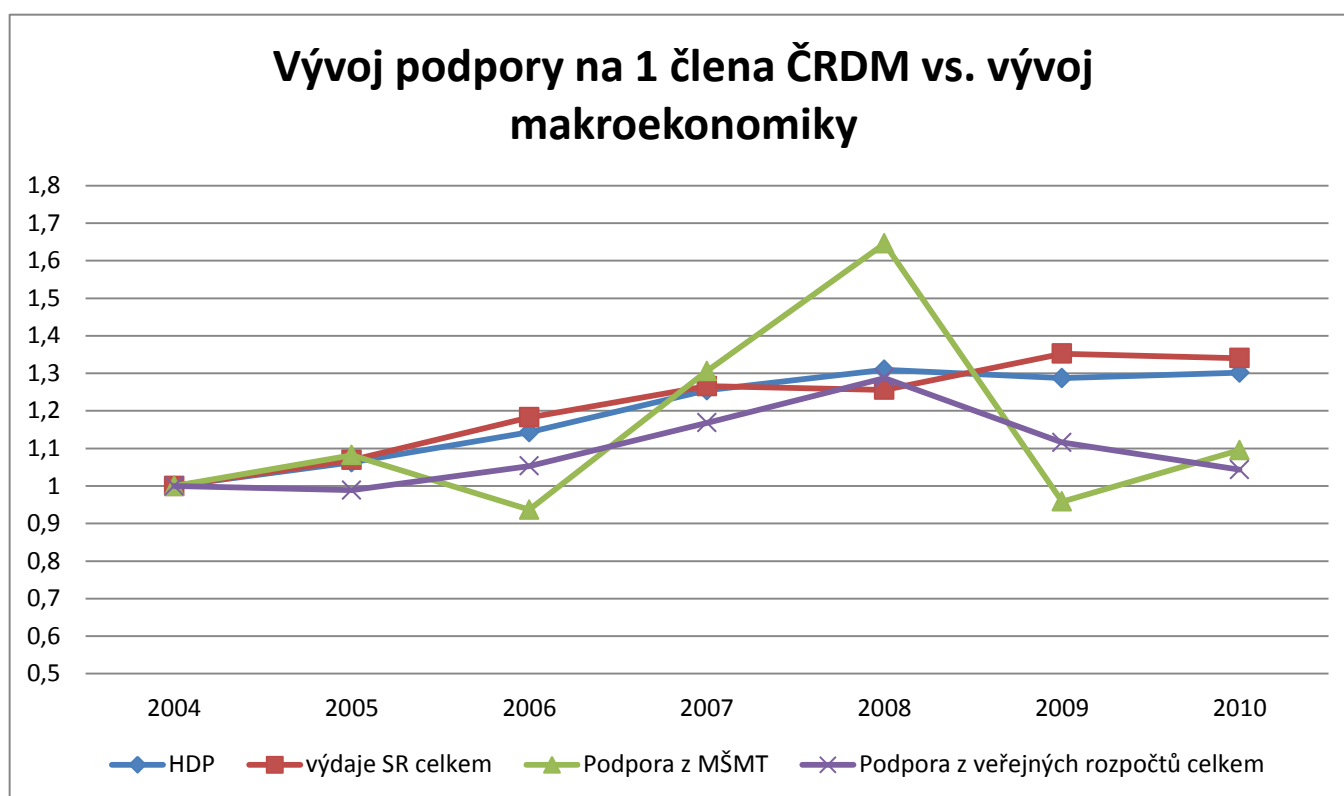

Graf 9: Vývoj podpory z veřejných rozpočtů v reálném vyjádření

Nyní provedeme porovnání vývoje podpory na 1 člena ČRDM ve vztahu k vývoji makroekonomických veličin (HDP, výdaje SR), a to obdobně jako bylo uvedeno pro vývoj podpory D + M celkem v předchozí kapitole. Otázky výběru vhodných makroveličin nyní tedy již ponecháváme bez komentáře.

Tabulka 10: vývoj podpory na 1 člena ČRDM měřený bazickými indexy (rok 2004 = 100%)

Vývoj podpory na 1 člena ČRDM	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Podpora z MŠMT	1	1,082	0,937	1,306	1,646	0,959	1,095
Podpora z veřejných rozpočtů celkem	1	0,989	1,053	1,168	1,288	1,116	1,043

Graf 10: Vývoj podpory na 1 člena ČRDM vs. vývoj makroekonomiky

Celkové zaostávání růstu podpory sdružení dětí a mládeže za růstem HDP a výdajů SR je na první pohled patrné, stejně jako klesající trend podpory z veřejných rozpočtů po r. 2008. Samotná podpora členů ČRDM z MŠMT má však nepoměrně rozkolísanější trend než celková podpora D + M ze stejného finančního zdroje (srovn. tab. č. 5 s návazným grafem). Prakticky to znamená, že podpora členů ČRDM ze strany MŠMT je mnohem méně spolehlivá, než podpora pro jiné subjekty.

Závěrem provedeme zhodnocení relativní výše podpory k SR a HDP. Vzhledem k tomu, že výsledkem interního průzkumu bylo stanovení „ministerské“ a celkové podpory na 1 člena, musíme nejprve provést zpětnou projekci celkové výše podpory členů ČRDM, a to zvláště z MŠMT a z veřejných rozpočtů celkem:

Tabulka 11: zpětná projekce celkové výše podpory členů ČRDM

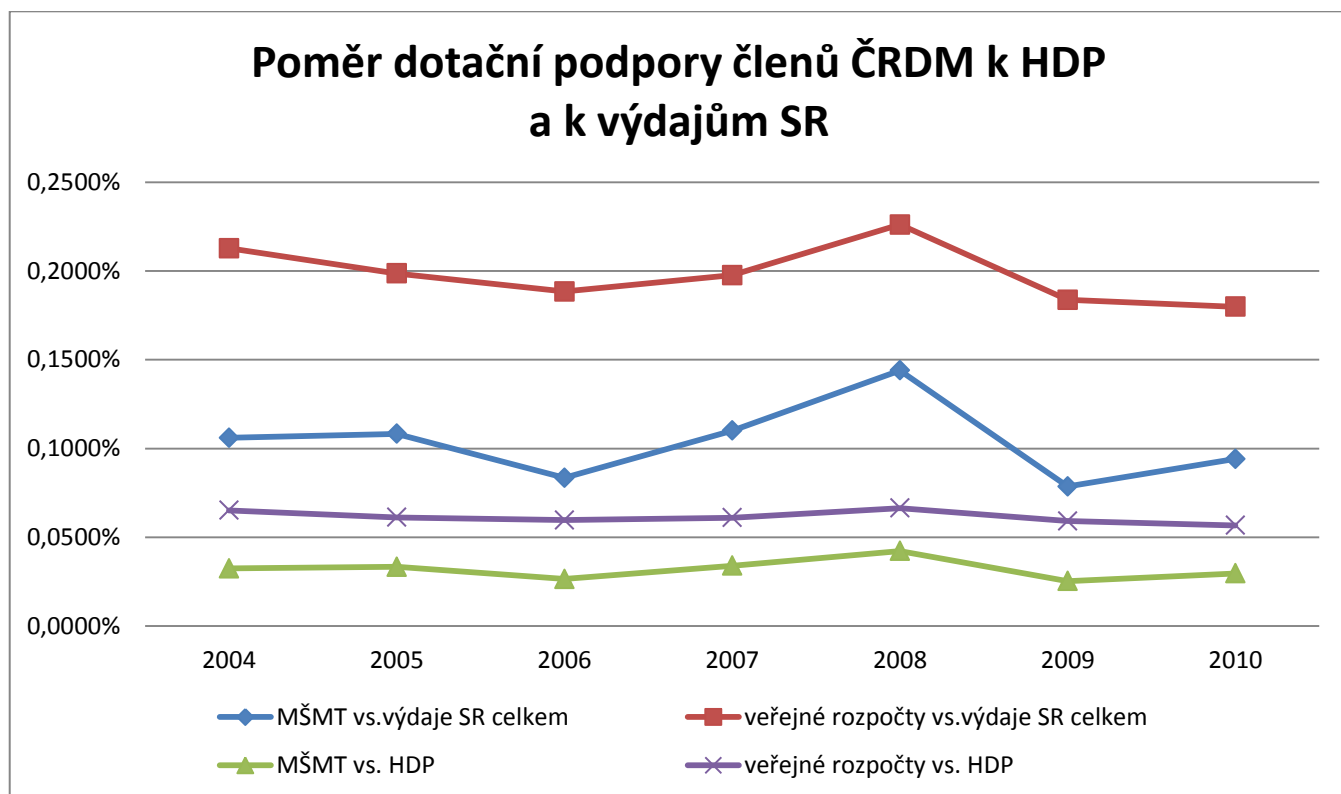
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměrná roční podpora na člena z MŠMT (Kč)	453,76	491,07	425,08	592,60	746,84	435,01	497,04
Průměrná roční podpora na člena z veřejných rozpočtů (Kč)	910,89	900,80	959,17	1 063,95	1 172,92	1 016,40	950,18
Počet členů ČRDM	201 582	203 490	200 537	202 880	208 941	211 016	218 989
Celková podpora z MŠMT (tis. Kč)	91 470	99 928	85 244	120 226	156 045	91 794	108 845
Celková podpora z veř.rozpočtů (tis. Kč)	183 619	183 304	192 349	215 854	245 071	214 476	208 078

Poznámka: oficiální počet individuálních členů ČRDM je aktualizován vždy k 1. 1. příslušného roku, z důvodu větší přesnosti je v tabulce pro příslušný rok vždy stanoven jako průměr dvou počátečních stavů (tedy např. průměrný počet členů za rok 2006 jako průměr stavu k 1. 1. 2006 a k 1. 1. 2007).

V dalším kroku již můžeme provést porovnání k SR a HDP:

Tabulka 12: poměr podpory členů ČRDM

b) k výdajům státního rozpočtu (v promile)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
MŠMT vs.výdaje SR celkem	0,1060%	0,1083%	0,0835%	0,1101%	0,1440%	0,0787%	0,0941%
veřejné rozpočty vs.výdaje SR celkem	0,2128%	0,1986%	0,1885%	0,1976%	0,2261%	0,1838%	0,1799%
MŠMT vs. HDP	0,0325%	0,0334%	0,0265%	0,0340%	0,0423%	0,0253%	0,0297%
veřejné rozpočty vs. HDP	0,0652%	0,0612%	0,0597%	0,0611%	0,0664%	0,0592%	0,0567%

Graf 11: Poměr dotační podpory členů ČRDM k HDP a k výdajům SR

Krátkodobě příznivý vývoj v letech 2007 a zejména pak 2008 je opět dokladem nestability financování, tento výkyv se výrazněji projevuje ve vztahu k SR a méně ve vztahu k HDP. Ve srovnání s tab. 6 je patrný mírnější celkový pokles ve vztahu k HDP.

ČRDM a její členská sdružení jsou si plně vědomy omezenosti finančních prostředků určených na volnočasové aktivity dětí a mládeže v rozpočtech MŠMT popř. jiných ministerstev, krajů a obcí. O jejich celkově sestupném trendu bylo již dostatečně pojednáno v předchozích kapitolách. Z toho důvodu se ČRDM snaží zejména v posledních letech hledat náhradní zdroje pro naplnění svých cílů v souladu se stanovami, stejně tak činí jednotlivá členská sdružení. Nové možnosti se otevřely po vstupu ČR do EU, vzhledem k administrativní náročnosti projektů financovaných z evropských fondů (zejm. ESF, EFRD) zůstává tato možnost zejména pro malá mládežnická sdružení většinou nedostupná.

Dalším potencionálním zdrojem financování D + M jsou prostředky věnované na veřejně prospěšné účely dle Zákona č. 202 / 1990 St., o loteriích a jiných podobných hrách (dále jen „zákon o loteriích“, resp. „příjmy z hazardu“). Je všeobecně známo, že na základě tohoto zákona jsou loterijní a obdobné společnosti již od roku 1991 zdaněny zcela odděleně od Zákona o daních z příjmů, kdy je v ust. § 19/1 g) ZDPŘ stanoveno osvobození jejich příjmů dle tohoto zákona, přičemž způsob jejich zdanění je stanoven přímo v ust. §4, odst.2, Zákona o loteriích. Jedná se tedy o institut tzv. daňové výjimky. Na základě této výjimky – zjednodušeně řečeno – loterijní společnost odvádějí část z jejich hrubého zisku na veřejně prospěšný účel který si vyberou, a to tomu subjektu, který si též sami určí. Výše odvodu se stanoví dle progresivní sazby – v současné době od 6% do 20% z hrubého zisku. Konečnými příjemci odvodu jsou nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti a občanská sdružení.

Z hlediska daňové teorie se jedná o 100% daňovou asignaci (při poskytnutí „daru“ si dárce sám určuje, kam poputuje celá částka daně), tedy princip zatím v českém daňovém řádu zcela ojedinělý. Veřejně prospěšný účel je dosud v §4 odst.2 loterijního zákona poměrně vágně ohraničen jako „sociální, zdravotní, sportovní, ekologický, kulturní, nebo jinak veřejně prospěšný“. Státní orgány vykonávající státní dozor přitom mají jen omezené možnosti kontrolovat, jak konkrétně bylo s daným odvodem naloženo, v podstatě mohou jen vyžadovat do které společnosti byla jaká částka odevzdána a jak je obecně deklarován příslušný veřejně prospěšný účel. Zejména pak v případě občanských sdružení nelze vyloučit silné personální propojení subjektu „dárce“ a „příjemce“.

Není cílem této studie rozebírat současný politický pohled a nebo dokonce předpovídat další vývoj v této věci, jisté je, že v době vypracování této studie jsou ve Sněmovně 3 různé návrhy na změnu loterijního zákona. Současně sílí tlaky na naprosté zrušení dvacet let platné daňové výjimky a zdanění loterijních společností standardní daní z příjmů od 1. 1. 2013.

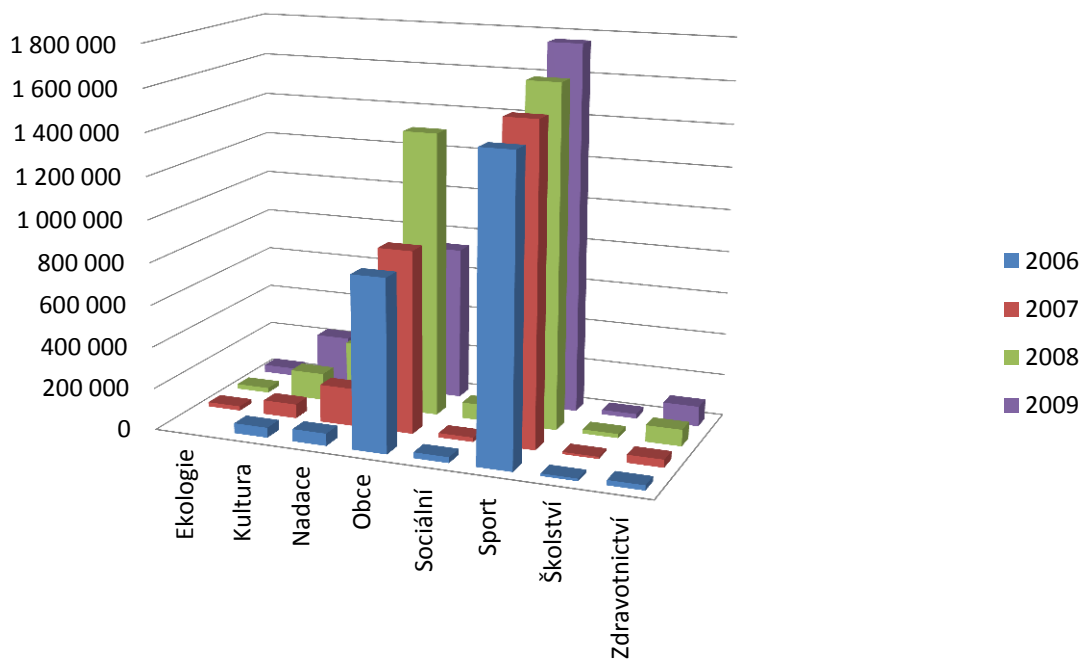
V případě, že stávající loterijní zákon zůstane i nadále v platnosti, tak ČRDM jednoznačně usiluje o výslovné zařazení pojmu „práce s dětmi a mládeží“ mezi veřejně prospěšné účely. Je pravdou, že i ve stávajícím pojetí zákona je výdaje na dobrovolnou práci s D + M též považovat za veřejně prospěšný účel, avšak dle našich předběžných šetření mezi členskými sdruženími ČRDM se zatím jedná o vysloveně okrajovou záležitost (např. příspěvky na výstavbu táborových základů hrazené v rámci sociální oblasti).

MF ČR vypracovalo informační materiál o využití příjmu z hazardu 2006 – 2009 z něhož přejímáme následující 2 tabulky a graf. Z nich je patrná absolutní dominance výdajů na sportovní účely a jejich rostoucí trend, tyto se posledních letech blíží hodnotě dvou miliard ročně a v čtyřletém horizontu dosahují v průměru přes 50% z prostředků věnovaných na veřejně prospěšné účely. Částečně významné jsou ještě výdaje obcím. Sociální oblast, kde jsou zahrnuty i výdaje na volnočasové aktivity D + M, dosahuje hodnot maximálně jednotek procent, stejně jako ostatní oblasti VPÚ:

Tabulka 13: Prostředky na veřejně prospěšné účely v letech 2006 - 2009 (tis. Kč)

	Ekologie	Kultura	Nadace	Obce	Sociální	Sport	Školství	Zdravotnictví	Součet
2006		48 311	58 967	818 106	27 971	1 429 987	11 883	24 221	2 419 446
2006	0,0%	2,0%	2,4%	33,8%	1,2%	59,1%	0,5%	1,0%	
2007	21 053	67 768	180 968	869 747	21 287	1 511 454	10 325	38 008	2 720 610
2007	0,8%	2,5%	6,7%	32,0%	0,8%	55,6%	0,4%	1,4%	
2008	23 205	130 607	304 351	1 356 787	76 555	1 628 167	20 041	79 510	3 619 223
2008	0,6%	3,6%	8,4%	37,5%	2,1%	45,0%	0,6%	2,2%	
2009	36 823	228 532	342 668	735 618	136 942	1 762 784	21 954	95 971	3 361 292
2009	1,1%	6,8%	10,2%	21,9%	4,1%	52,4%	0,7%	2,9%	

Prostředky z loterií věnované na veřejně prospěšné účely

Graf 12: Prostředky z loterií věnované na veřejně prospěšné účely

Při analýze financování různých neziskových aktivit bývá běžně prováděno porovnání se zeměmi EU. Bylo by proto celkem logické, kdyby i tato studie takový pohled obsahovala.

Důvodů, proč se tak tentokrát nestalo je několik. Centrální informační zdroje za Evropskou unii (Statistická ročenka EU, <http://ec.europa.eu/eurostat>, atd.) obsahují v oblasti výdajů ze státních rozpočtů pouze silně agregované ukazatele (např. „Households and non-profit institutions serving households“), čili jsou pro tento účel zcela nepoužitelné. Bylo by tedy třeba zkoumat jednotlivě státní a regionální rozpočty vybraných členských zemí v co nejpodrobnější struktuře a hledat ukazatele obdobné našim „tělových a zájmová činnost“, resp. „volnočasové aktivity dětí a mládeže“. Otázka je, za kolik členských zemí ze sedmdvacítky by se takové zkoumání mělo provést, aby se dospělo k reprezentativním výsledkům. Je jasné, že tento přístup by vyžadoval sestavení poměrně četného výzkumného týmu a čas mnoha měsíců – v rámci sestavení této studie jedním člověkem v řádu několika týdnů je logicky tato možnost vyloučena.

Je třeba dále počítat s tím, že oblast volného času D + M je výlučně v pravomoci jednotlivých členských států a tudíž i příslušné informační zdroje budou mít značně heterogenní charakter.

Obecně lze určitě říci, že ve stabilních západoevropských demokraciích se financování volnočasových aktivit dětí a mládeže odehrává nejrůznějšími způsoby, mimo jiné jde o přímé dary z podnikatelské sféry, financování prostřednictvím nadací a dalších typů dobročinných spolků, často však lokálního charakteru, působení mládežnických spolků v rámci církví atd.. V některých zemích k tomu přistupují částečné či plné daňové asignace a financování z komunitních (obecních) rozpočtů. Různě významnou úlohu pak hrají komerčně poskytované aktivity pro děti a mládež, tedy financování zcela mimo veřejné rozpočty.

Z uvedeného vyplývá, že reálnější cestou k získání o informací z EU pokud jde o množství veřejných financí věnovaných na volnočasové aktivity dětí a mládeže, o množství dobrovolných spolků s tímto zaměřením, o množství dospělých a dětí, o intenzitě zapojení dospělých atd. je **provedení obdobného výběrového šetření ve vybraných členských zemích EU a to v obdobném rozsahu, jako bylo provedeno v roce 2010 v ČR v rámci členských sdružení ČRDM**. Je jasné, že na rozdíl od zmíněného již zrealizovaného šetření by bylo problematické obsáhnout reprezentativní vzorek v rámci EU, nicméně pro hrubé porovnání by stačilo vybrat 2 – 3 typické země, nejspíše ty, s nimiž má ČRDM dlouhodobější kontakty. Na rozdíl od již provedeného šetření v rámci ČRDM by uvedenou akci bylo možno označit spíše za anketu, nicméně by jistě přinesla velmi užitečné výsledky (pro politickou argumentaci v rámci ČRDM, jako inspiraci pro manažerskou práci v jednotlivých sdruženích atd.).

Jednotlivé kroky této akce by pak zhruba mohly být následující:

- definice cíle šetření, výběr zkoumaných ukazatelů
- sestavení výzkumného týmu a časového plánu
- vytipování vhodných partnerů pro spolupráci v rámci EU
- úprava dotazníku na základě konzultací s partnery
- elektronická distribuce dotazníků (přes příslušnou Národní radu mládeže nebo přímo partnerům)
- sběr dotazníků
- statistické vyhodnocení dotazníků
- vyvození obecných závěrů.

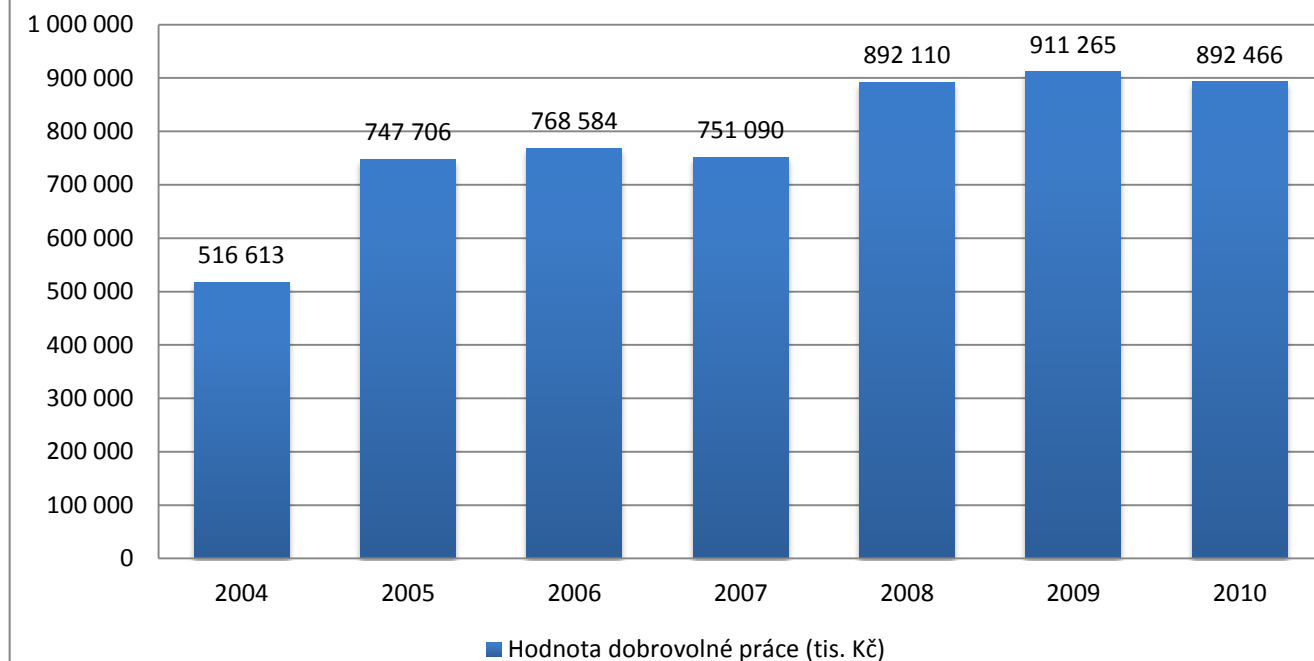
PŘÍNOS DOBROVOLNÉ PRÁCE S DĚTMI A MLÁDEŽÍ PRO STÁTNÍ ROZPOČET A SPOLEČNOST

Občanská sdružení poskytují svými členům značné užitky ve formě dobrovolné práce. Tato práce je odevzdána dětem a mládeži, potažmo celé společnosti. Z její podstaty vyplývá, že práce je sice odvedena, avšak nikým nehrazena. Při ocenění této práce průměrnou mzdou se v závislosti na aktivním zapojení dospělých členů a růstu průměrné mzdy blíží její roční hodnota v posledních letech hodnotě jedné miliardy korun:

Tabulka 14: Ocenění hodnoty dobrovolnické práce – za ČRDM celkem a na 1 dospělého

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet členů ČRDM (k 1.1.)	201 582	205 066	201 913	199 160	206 599	211 283	210 748
z toho akt.dospělí (nad 18 let)	16 867	20 722	21 355	19 739	21 704	18 401	20 426
z toho děti	184 715	184 344	180 558	179 421	184 895	192 882	190 322
Prům.hod práce dospělého týdně	5,32	5,52	5,16	5,13	5,28	5,96	5,40
Celkem hod.-pravidelná práce	4 666 087	5 948 043	5 729 974	5 265 576	5 959 050	5 702 838	5 730 348
Prům.hod práce na víkendovkách/rok	38,21	36,05	33,87	34,42	36,03	44,75	37,04
Hodin práce na víkendovkách	644 488	747 028	723 294	679 416	781 995	823 445	756 543
Celkem hod.práce dospělých	5 310 575	6 695 071	6 453 267	5 944 992	6 741 045	6 526 283	6 486 891
Průměrná měs.mzda v obl. vzdělávání (Kč/měs.)	16 343	18 762	20 008	21 225	22 233	23 458	23 113
Průměrná hodinová mzda	97,28	111,68	119,10	126,34	132,34	139,63	137,58
Hodnota dobrovolné práce (tis. Kč)	516 613	747 706	768 584	751 090	892 110	911 265	892 466
na 1 dospělého (Kč / rok)	30 629	36 083	35 991	38 051	41 103	49 523	43 692
na 1 dospělého (dny)	39,36	40,39	37,77	37,65	38,82	44,33	39,70

Výnos dobrovolné práce v rámci ČRDM

Graf 13: Výnos dobrovolné práce v rámci ČRDM

Z tabulky č. 13 vyplývá konstrukce výsledného výpočtu celkových výnosů, které sdružení prostřednictvím dobrovolnické práce poskytují společnosti. Celkový objem – v roce 2004 půl miliardy a v roce 2009 téměř miliardu – roste zejména v důsledku nárůstu průměrné mzdy, nárůstu počtu individuálních členů ČRDM, částečně též větším zapojením dospělých členů.

Členové ČRDM tedy nejsou jen pasivními příjemci finančních prostředků, ale také sami tyto prostředky generují ve formě úspor – aktivní dospělí členové tímto způsobem darují společnosti každoročně stovky milionů korun. Z hlediska ekonomické teorie se jedná o oportunitní výnosy, neboli náklady, které nemusely být vynaloženy. Pro účely této úvahy je lhostejné, kdo „ušetřil“ tyto osobní náklady – zda je to státní či jiný veřejný rozpočet (pokud by na mzdy byly žádány dotace) nebo zda jsou to zákonní zástupci dětí (pokud by mzdy vedoucích měli hradit ze svého). Vliv dobrovolnické práce na státní rozpočet je tedy jednoznačně příznivý, a to i v případě, že bychom vzali do úvahy ušlou daň z mezd ve výši 15% (tato skutečnost není v tabulce zohledněna).

V přepočtu na jednoho dospělého člena pak činí tato hodnota dobrovolné práce od 30 to 50 tis. Kč ročně. Je to ta částka výdělku, které se dobrovolník každoročně vzdává aby se mohl věnovat dětem a mládeži. Zmíněné rozpětí souvisí zejména s růstem průměrné mzdy, neboť objem dobrovolné práce měřený ve dnech zůstává ve zkoumaném období v podstatě beze změny – okolo 40 dnů na dospělého člena a rok.

Tento dobrovolnický příspěvek, ať měřený v hodnotových ukazatelích či v časových jednotkách potom představuje hlavní ekonomický přínos, nicméně z hlediska poslání a cílů ČRDM přínos víceméně vedlejší.

Členská sdružení ČRDM vyvíjejí rozsáhlou činnost která vyžaduje finanční podporu. Podpora dobrovolné práce v oblasti volného času dětí a mládeže ať už přímou formou (zejm. dotace, granty, dary) či nepřímou formou (uvolňování vedoucích ze zaměstnání, daňové úlevy pro dárce) je v mezinárodním prostředí naprosto běžná a stejně se děje i v ČR. Vzhledem k této formě podpory jsou však sdružení většinou vnímána výlučně jako příjemci, spotřebitelé prostředků. Tento jednostranný pohled je však z ekonomického i sociologického hlediska zcela nesprávný. Tedy ten pohled, kdy bychom zkoumali jenom náklady a nikoliv výnosy – neuvažovali bychom vůbec, kolik dobrého sdružení pro celou společnost vyprodukovala. Takový stav je nepřijatelný. Činnost sdružení představuje významnou přidanou hodnotu pro společnost a je tedy nezbytné vyčíslit i její přínos, výstup ve vztahu ke „vstupům“ v podobě grantů a dotací.

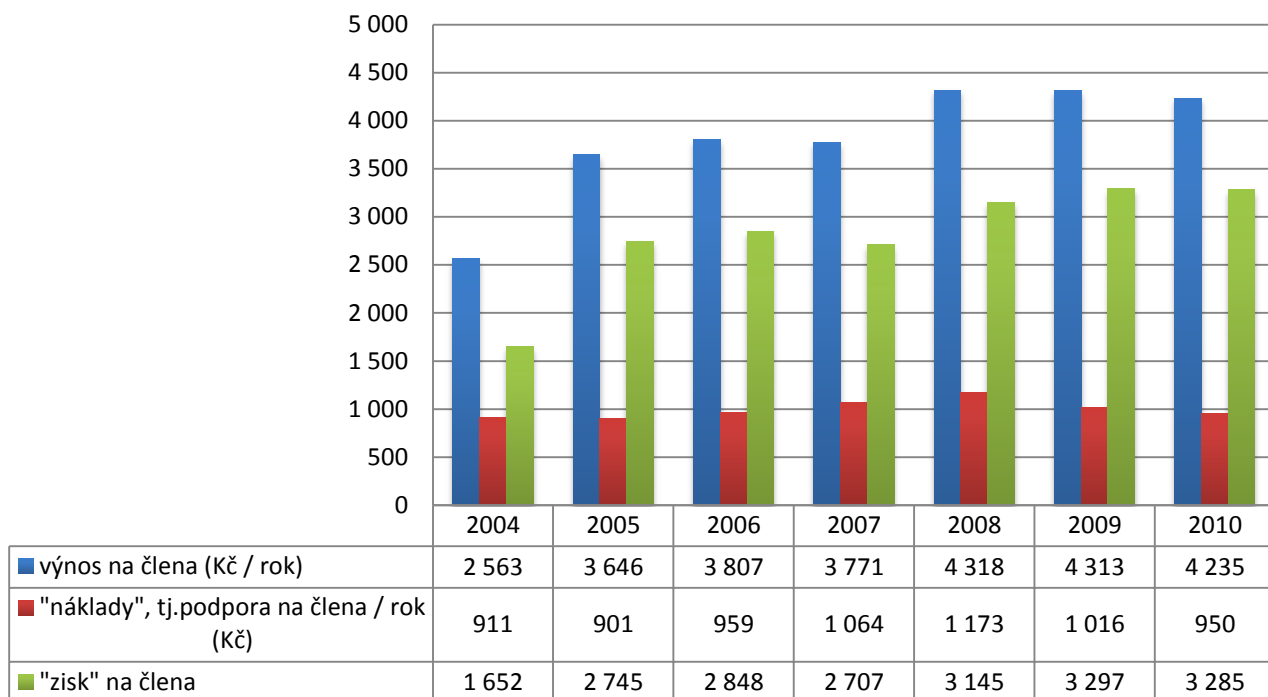
V podnikatelském prostředí se ke zhodnocení výnosnosti tj. poměru výstupů a vstupů výroby či jiné činnosti používají různé ukazatele rentability, nejčastěji zisk v poměru k přímým či celkovým nákladům, k výnosům, k obratu, k počtu odpracovaných hodin apod. Snažme se nyní i my dovést do konce úvahu o efektivnosti dobrovolnické práce, kdy se nechceme dívat na tuto činnost v tradičním pojetí, tj. pouze jako na pasivní spotřebu veřejných prostředků. Chceme tedy uvažovat kromě vstupů i výstupy z této práce a právě výnos dobrovolnické práce stanovený v předchozí kapitole je pro kvantifikaci výstupů přijatelným ukazatelem.

Budeme uvažovat klasickou nákladovou rentabilitu. Vzhledem k tomu, že jsme dosud pracovali jen s relativními hodnotami vstupů i výstupů (v přepočtu na 1 člena sdružení) i samotný propočet rentability musí vycházet z tohoto pojetí. Z následující tabulky č. 14 je patrné, že ať bychom vztáhli ukazatele k 1 čl. sdružení či k jednomu představiteli cílové skupiny, tj. dítěti, dopracujeme se ke stejným výsledkům:

Tabulka 15: Rentabilita dobrovolné práce s dětmi a mládeží – propočet na 1 člena sdružení

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
výnos dobrovolné práce (tis. Kč)	516 613	747 706	768 584	751 090	892 110	911 265	892 466
počet členů ČRDM celkem	201 582	205 066	201 913	199 160	206 599	211 283	210 748
<i>z toho dětí</i>	<i>184 715</i>	<i>184 344</i>	<i>180 558</i>	<i>179 421</i>	<i>184 895</i>	<i>192 882</i>	<i>190 322</i>
výnos na člena (Kč / rok)	2 563	3 646	3 807	3 771	4 318	4 313	4 235
"náklady", tj. podpora na člena / rok (Kč)	911	901	959	1 064	1 173	1 016	950
"zisk" na člena	1 652	2 745	2 848	2 707	3 145	3 297	3 285
nákladová rentabilita	181%	305%	297%	254%	268%	325%	346%

Výnosy, náklady a zisk na 1 člena / rok

Graf 14: Výnosy, náklady a zisk na 1 člena / rok

Modifikované pojetí nákladové rentability pro neziskovou činnost je tedy následující:

Náklad = přidělené prostředky z veřejných rozpočtů (na člena a rok – viz tab. č. 7 – položka celkem)

Výnos = vytvořená hodnota dobrovolnické práce (na člena a rok – viz tab. č. 14)

Zisk na člena je následně stanoven jako rozdíl výnosů a nákladů na člena a rentabilita jako podíl zisku a nákladů. (Ukazatel „podíl V/N“ použitý ve studii M. Menšíka se autorovi jeví jako nadbytečný neboť z matematických závislostí vyplývá, že jeho hodnota je vždy o 100% vyšší než nákl. rentabilita).

Z tabulky č. 14 je patrné, že průměru jeden člen sdružení sice spotřebuje ve formě podpory z veřejných rozpočtů okolo tisícikoruny za rok, nicméně je pro něj dobrovolnickou prací vytvořen prospěch blížící se více jak čtyřnásobku této vložené částky. Z tohoto pohledu je dotační podpora sdružení vysoce ziskovým a racionálním rozhodnutím, kdy již v roce 2004 se z jedné koruny vložených prostředků vytvoří zisk dvojnásobné velikosti, v roce 2010 už je to 3,50 Kč.

Dlužno poznamenat, že trvalý růst zisku a potažmo rentability jsou v první řadě determinovány růstem průměrné mzdy při nemění se výši podpory na člena (obojí v nominálním vyjádření). To však nic nemění na podstatě věci, neboť dobrovolní pracovníci by při přechodu na průměrně placenou práci právě tuto mzdu obdrželi.

Pro dokreslení situace můžeme takto stanovenou nákladovou rentabilitu v rozmezí 180% - 350% srovnat s rentabilitou monopolně působících komerčních firem (např. ČEZ). Následně bychom zjistili, že rentabilita dobrovolné práce s dětmi a mládeží její hodnotu mnohonásobně převyšuje. Z toho jasně vyplývá, že prostředky z veřejných rozpočtů věnované pro sdružení dětí a mládeže jsou investicemi s vysokou návratností a vysokou přidanou hodnotou.

FAKTIKÁ ÚSPORA RODIN V DŮSLEDKU DOBROVOLNÉHO PROVÁDĚNÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT S DĚTMI

V předchozí kapitole byla zmíněna skutečnost, že dobrovolně poskytovaná práce pro děti a mládež „šetří“ buď veřejné rozpočty nebo finanční prostředky rodin, podle toho, kdo by měl zmíněné aktivity jinak hradit. Zatím jsme uvažovali jenom hodnotu hodinové průměrné mzdy, kterou dobrovolní pracovníci s D + M věnují sdružením. Sdružení dětí a mládeže působí v neziskovém sektoru, tj. samy fungují pouze za náklady, nepřipočítávají si do ocenění svých aktivit žádný zisk. Pravidelná činnost je v zásadě poskytována v tomto neziskovém režimu, prakticky to znamená, že děti dostanou službu buď zcela zdarma nebo se na nákladech v určité míře podílí (vstupné, zápisné, členské příspěvky, příspěvek na pobyt na táboře atd.).

Pokud by srovnatelné aktivity volného času byly nakupovány na trhu, museli by účastníci hradit nejen část přímých nákladů, ale i další složky prodejní ceny: režijní náklady, DPH a zisk. Cenu volnočasových aktivit pro D + M můžeme tedy reálněji ocenit cenou, kterou by děti musely platit v případě poskytování srovnatelné služby komerčním způsobem. Na trhu lze najít nejrůznější typy aktivit hrazených komerčně, dále je uveden jejich příkladný výběr:

Tabulka 16: volnočasové aktivity D + M poskytované komerčně

Druh činnosti	Cena celkem	Časová jednotka	Pozn.	Přibližná cena/hod
akvapark	58	hod		58
balet	3 800	pololetí	2*60 minut týdně	95
zábavní centrum	190	den		32
bobová dráha	55	jedna jízda	220 Kč/5 jízd	73
centrum volného času	3 000	rok - 1 hod týdně		67
klub deskových her a fantasy	50	hod		50
flétna, angl.jaz., franc.jaz.	1 500	pololetí	45 – 60 min týdně	58
předškolní cvičení	790	1 45 na pololetí		30
hip hop	2 950	1x týdně / pololetí		113
modern dance	3 850	1 x týdně 4 měsíce		226
ten tv style	2 950	1 x týdně 4 měsíce		174
fotbal	300	1x týdně na měsíc		69
squash	2 400	2x týdně 2 měsíce		138

Druh činnosti	Cena celkem	Časová jednotka	Pozn.	Přibližná cena/hod
squash	180	hod		180
tenis	8 920	15x hodina		595
jiný squash v praze	2 500	1x týdně 3 měsíce		192
in line	1 000	pololetí		38

Rodiče tedy mohou vybírat ze široké škály placených činností pro své děti, a to od finančně velmi nenáročných, až po extrémně náročné (tenis apod.). Nejčastější jsou hodnoty v praxi pak byly hodnoty od zhruba 50 Kč / hod do cca 200 Kč hod. Za předpokladu takto stanoveného rozpětí lze potom zkonstruovat přehled, jaká by musela být rodiči vynaložena částka za účelem pokrytí stejné frekvence volnočasových aktivit, která byla zjištěna z dotazníku v rámci interního šetření:

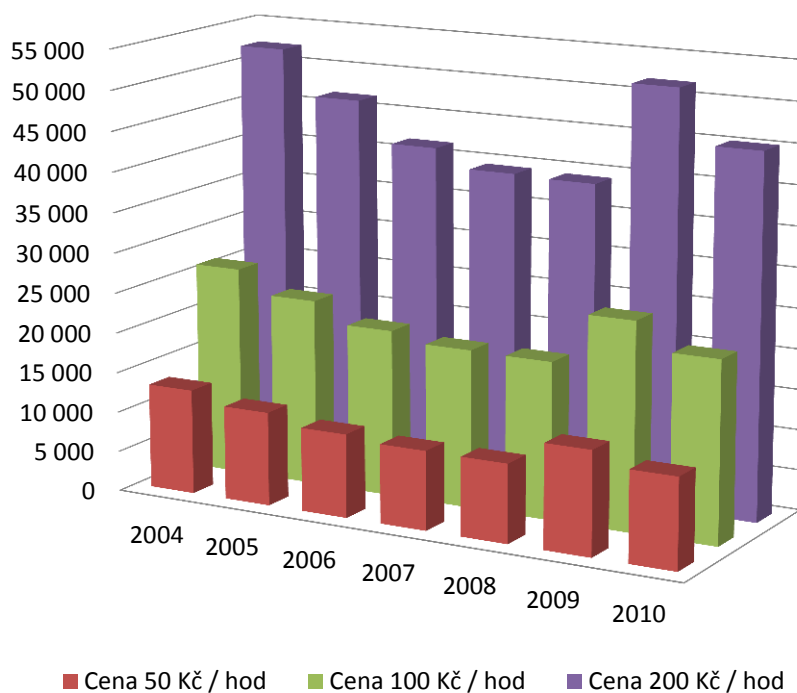
Tabulka 17: propočet úspory pro rodiny v důsledku bezplatného provádění volnočasových aktivit

Počet hodin dětí	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet hodin 1 dítěte/rok - pravid. činnost	83	73	65	65	56	81	71
Počet hodin 1 dítěte/rok - víkendovky	178	160	143	132	140	178	155
Počet hodin celkem	261	233	208	197	196	259	226
Roční úspora pro 1 dítě (Kč/hod)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
při ceně srovnatelné volnočasové komerční aktivity 50Kč/hod	13 050	11 650	10 400	9 850	9 800	12 950	11 300
100Kč/hod	26 100	23 300	20 800	19 700	19 600	25 900	22 600
200Kč/hod	52 200	46 600	41 600	39 400	39 200	51 800	45 200
počet dětí v ČRDM ⁴	184 715	184 344	180 558	179 421	184 895	192 882	190 322

⁴ stanoven na základě interního průzkumu, jako počet členů ČRDM minus počet aktivních dospělých členů

Roční úspora - všechny děti v ČRDM (tis. Kč)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
při ceně srovnatelné volnočasové komerční aktivity 50Kč/hod	2 410 531	2 147 608	1 877 803	1 767 297	1 811 971	2 497 822	2 150 637
100Kč/hod	4 821 062	4 295 215	3 755 606	3 534 594	3 623 942	4 995 644	4 301 274
200Kč/hod	9 642 123	8 590 430	7 511 213	7 069 187	7 247 884	9 991 288	8 602 548

Roční úspora na dítě na základě bezplatného provádění aktivit

Graf 15: Roční úspora na dítě na základě bezplatného provádění aktivit

Z tabulky č. 16 a navazujícího grafu tedy vyplývá, že jedné rodině byly ročně ušetřeny prostředky v hodnotě 10 tis. až 50 tis. ročně, v závislosti výběru zvolené alternativní činnosti a jejím ocenění. Všem zákonným zástupcům dětí angažovaných v členských sdruženích ČRDM byly obdobně řádově ušetřeny prostředky od dvou do 10 miliard ročně.

Model předpokládá, že se ceny srovnatelných volnočasových činností ve zkoumaném časovém období nemění. Rozdílná výše úspory v jednotlivých letech je tedy dána výlučně různým počtem hodin dětí strávených ve sdruženích. Oprávněnost tohoto předpokladu je zdůvodnitelná i tím, že inflace je v rozhodující míře určována růstem energií, nájmu, pohonných hmot a potravin, nikoliv těchto „doplňkových“ služeb. V této oblasti panuje značná konkurence a ta drží v rozmezí zkoumaných let ceny zhruba na stejné úrovni.

- Na členská sdružení dětí a mládeže nelze v žádném případě nazírat jako na prosté příjemce veřejných prostředků. Tato sdružení generují značné hodnoty prostřednictvím dobrovolné práce.
- V důsledku existence dobrovolné práce dochází ke značným úsporám na straně zákonných zástupců dětí a ke zvýšení jejich kupní síly, což druhotně kladně posiluje rozvoj ekonomiky.
- Dobrovolná práce vedoucích současně šetří prostředky veřejných rozpočtů. Ačkoliv vytvářejí značné hodnoty, vzdávají se své mzdy, tzn. na tuto „mzdu“ nejsou obecně žádány žádné prostředky z veřejných rozpočtů.
- Výpočty jasně dokládají, že relace mezi vstupy (podpora z veřejných rozpočtů) a výstupy (dobrovolná práce oceněná průměrnou mzdou) jsou několikanásobně vyšší, než je tomu v komerčním sektoru. Tato efektivnost je rok od roku vyšší, neboť veřejná podpora se prakticky nemění a průměrná mzda roste.
- Objem dobrovolné práce vytvořený jen v rámci sdružení ČRDM se v letech 2004 – 2007 pohyboval zhruba na dvojnásobku přijaté podpory pro veškeré volnočasové aktivity dětí v rámci NNO, v letech 2008 – 2010 je to už cca trojnásobek. Znamená to, že členové ČRDM vytvářejí vyšší hodnotu, než všechny NNO v ČR spotřebují.
- I když tato studie je zaměřena na ekonomickou stránku věci, tak ekonomická výhodnost sdružení je pouze jedním rozměrem problematiky a nikoliv hlavním důvodem pro existenci členských sdružení dětí a mládeže a jejich podporu. Jak již bylo řečeno v úvodu, volnočasové aktivity mají mnohem širší rozměr a cíle: rozvoj sociálních dovedností, rozvoj praktických dovedností, občanskou výchovu, umění kooperace v rámci týmu, prevenci kriminality, protialkoholní a jinou primární protidrogovou prevenci, výsledky dobrovolné práce vykonané samotnými členy sdružení pro společnost atd. Po zahrnutí těchto skutečností do analýzy by podpora mládežnických vycházela ještě jako daleko více výhodná.
- Podpora z MŠMT a jiných ministerstev je v posledních letech velmi nestabilní a má sestupnou tendenci, a to jak v běžných, tak v reálných cenách. Krajské a obecní rozpočty tento úbytek zcela nekompenzují a zejména krajské rozpočty vykazují též značnou nestabilitu.
- Podpora členských sdružení ČRDM je zhruba dvakrát nestabilnější než celková podpora volnočasových aktivit D + M v rámci NNO.
- Podíl podpory z MŠMT každoročně klesá.
- Vývoj veřejné podpory pro volnočasové aktivity dětí a mládeže silně zaostává za vývojem makroekonomických veličin. Nejvýrazněji přitom zaostává vývoj podpory ze strany MŠMT.
- Veškerá dobrovolnická sdružení dětí a mládeže jsou na podpoře z MŠMT velmi závislá, její další snížení či úplné vymizení by nepochybně vedlo k masivnímu úbytku práce s dětmi a mládeží. Proto velmi intenzivně hledají další zdroje k financování svých aktivit (příjmy z hazardu, evropské fondy). Tyto zdroje však zatím nepřispívají na běžnou, každodenní činnost sdružení D + M.

- [1] Studie „Analýza ČRDM – ekonomické aspekty činnosti ČRDM“, Ing. Michal Menšík, PhD., Mgr. et Mgr. Michaela Vaněčková, Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s., první a druhá verze, 2010
- [2] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2004, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vinařská 3, 603 00 Brno, 2005
- [3] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2005, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vinařská 3, 603 00 Brno, 2006
- [4] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2006, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vinařská 3, 603 00 Brno, 2007
- [5] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2007, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vinařská 3, 603 00 Brno, 2008
- [6] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2008, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vinařská 3, 603 00 Brno, 2009
- [7] Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2009, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Vinařská 3, 603 00 Brno, 2010
- [8] Statistická ročenka České republiky 2005 – 2010, pro Český statistický úřad vydalo Nakladatelství Scientia, s.r.o. v letech 2005 až 2010
- [9] Europe in figures, Eurostat yearbook 2010, Eurostat, Statistical office of the European Union, Luxembourg, 2010
- [10] Webové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, odbor pro mládež, www.msmt.cz/mladez
- [11] Webové stránky Ministerstva financí, oddíl státní rozpočet a státní závěrečný účet - http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/stat_rozp.html
- [12] Webové stránky České rady dětí a mládeže, oddíl členové ČRDM <http://www.crdm.cz/view.php?cislocclanku=2003062502>
- [13] Studie „Analýza financování sportu v České republice“, vypracovalo MŠMT ve spolupráci s Českým olympijským výborem, 2009